

Lodovico Guicciardini, *Beschrijvingen van de hele Nederlanden, ook genoemd Nederduitsland, Nederlandstalige uitgave uit 1612*

P 369 - 372

Beschrijving van de stad van Luxemburg

Luxemburg is de hoofdstad van dit land (dat zo genoemd wordt). Het geeft het hele hertogdom de naam, die afkomstig is van de rivier genaamd 'Alisuncia' in het Latijn, 'Alzette' in de spreektaal. Die stroomt van het hoger gelegen gedeelte op de berg van de stad naar het laag gelegen gedeelte in de vallei. Ptolemaeus noemt haar 'Augusta Romanduorum'. Wat mij betreft, geloof ik dat zij de naam krijgt van het Latijn 'Lucisburgum'. Het blijkt dat dit volk in vroegere tijden zeer bijgelovig was en aan afgoderij deed. Zo vindt men doorheen het hele land in de voornaamste steden en plaatsen nu nog namen die verwijzen naar hun afgoden of de planeten. 'Lucisburgum' betekent zoveel als 'de stad of burcht van het licht'. Met name de zon, die de oorsprong van het licht is en boven alle andere planeten staat. Arlon, een andere stad in hetzelfde land (zoals wij hierna uitvoeriger zullen bespreken), betekent in het Latijn 'Ara Lunae'. Dit is 'het altaar van de maan', waarop in de tempel geofferd werd aan de maan of de godin Diana. Wijzig je de volgorde van de letters van de stad Yvois¹, dan krijg je het Latijnse woord 'Iovis'. Dit toont aan dat deze stad toegewijd was aan de afgod Jupiter, die door de Latijnse dichters ook wel 'Iovis' genoemd werd. Marche-en-Famenne behoudt nog haar oude naam. Deze plaats was immers toegewijd aan de afgod van de oorlog, Mars. Het mooie dorp Marcourt, gelegen tussen het kasteel van Soy en Bastogne, heeft haar naam van Mercurius, die daar als god vereerd werd. Er zijn in het land nog verschillende andere plaatsen die hun oude naam behouden van afgoden of van planeten, hetzij licht gewijzigd. Om onze bewering te bevestigen: Thionville, de zeer voortreffelijke stad van dit land, heeft een Griekse naam en betekent "de stad van alle goden", zoals het Pantheon in Rome. Deze zeer mooie en vermaarde tempel schijnt gewijd te zijn (zo vertelt de geschiedschrijver Lucius Cassius Dio) ter ere van alle goden. Die tempel bestaat nu nog en wordt nu 'Santa Maria Rotunda' omdat hij in ronde vorm gebouwd is.

De stad Luxemburg is zeer goed gelegen en is groot en sterk, redelijk wel en mooi gebouwd. De burgers hebben omwille van oorlogen nochtans veel armoede geleden en bekommerden zich amper om de stad herop te bouwen. Ze hebben een deel

¹ Nu: Carignan

gewoon laten vervallen. De hoofdkerk is de Sint-Nicolaas kerk. Daarenboven is hier een mooi klooster van de minderbroeders. Het is (naar verluidt, en zo getuigen ook sommige opschriften op de muur) een van de eerste kloosters van de franciscanenorde geweest. Het werd gesticht nog tijdens het leven van Sint-Franciscus. Deze heilige man is geboren te Assisi in Umbrië, palend aan Toscane. In de kerk van dit klooster ligt begraven: Jan van Luxemburg, de koning van Bohemen, zoon van keizer Hendrik de zevende en vader van keizer Karel de vierde. Deze Jan trok ten oorlog met de koning van Frankrijk tegen de Engelsen. Hij sneuvelde in het jaar 1348.

In deze stad zetelt de Raad van heel het land, namelijk een president met zijn raadsheren en andere officieren. Hier worden rechtszaken gepleit in het Duits en het Frans, naargelang de steden en plaatsen van het hertogdom vanwaar de rechtszaken komen. Hier zijn trouwens veel steden waar men Duits spreekt, zoals Luxemburg zelf, maar ook Arlon, Rodemarck, Thionville en nog andere. In veel steden spreekt men Frans, zoals Yvois², Montmédy, Marville en Damvillers. Daarom moeten de wethouders en hun dienaars beide talen kennen. Deze raad gaat in beroep te Mechelen, waar de schrifturen die in het Duits opgesteld zijn, getrouw in het Frans worden vertaald.

P 370

Deze stad was zeer lang geleden een graafschap, maar werd later verheven tot hertogdom door Wenceslas, koning van Rome en van Bohemen, zo zegt Sebastian Munster. Volgens de geschiedenis van België gebeurde dit door keizer Karel de vierde, heer van Luxemburg, rond het jaar 1346. Maar andere schrijvers, onder wie Conradus Vecerius, schrijven dat het keizer Hendrik de zevende was, graaf van Luxemburg. Die mening deel ik ook, want deze vorst was de eerste keizer van dit huis, gekozen in het jaar 1309. Hij heeft de stad met goede reden willen vereren met deze waardigheid. De stad Luxemburg heeft in alle tijden veel tegenspoed geleden, als was ze een spiegel van fortuin in alle oorlogen. Maar laat ons, los van de oude geschiedenis, spreken over wat in onze tijd gebeurd is.

Luxemburg en omstreken

De stad Luxemburg is ingenomen en geplunderd door de Fransen onder leiding van de hertog van Orleans in het jaar 1542. Het volgende jaar werd ze opnieuw ingenomen

² Nu: Carignan

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van de stad Luxemburg, p. 369-372

en geplunderd door dezelfde Fransen. Ze heeft daarna ook in alle andere oorlogen zeer veel geleden.

In deze stad werd Nicolas de Naves geboren, een zeer geleerd en wijs man. Hij stierf als president van de Koninklijke Raad. Hij liet twee zonen na, een met dezelfde naam die zijn vader evenaarde en zelfs overtrof in moed en kwaliteiten. Deze werd door keizer Karel de vijfde benoemd tot vicekanselier van het keizerrijk, en is in deze functie gestorven in het jaar 1547. De andere was Jean, heer van Chennery en van Montigny, commissaris-generaal van de bevoorrading en lid van de raad van State. Hij was een geleerd en zeer bekwaam edelman. In deze stad is ook Nicolaus Mameranus geboren, een zeer geleerd man en goede dichter, die veel heeft geschreven.

Arlon is gelegen op een hoge berg, waar eertijds een tempel stond waar men offerde aan de maan. De naam komt van het Latijnse woord 'Ara Lunae', verbasterd tot Arlon. De stad ligt op vier mijl van Luxemburg en zes van Montmédy. Het was eertijds een mooie stad, maar werd door oorlogen erg geschonden. Ze wordt nu stilaan heropgebouwd. In deze stad is Bartholomaeus Latomus geboren, een zeer geleerd man en schrijver van veel mooie werken, bekwaam in alle hoge kunsten.

Rodemarck is gelegen op drie mijl van Luxemburg. Het is een mooi stadje met een redelijk goed kasteel.

Thionville (zoals hiervoor gezegd is) betekent de stad van de goden en is zeer goed gelegen aan de linkeroever van de Moezel. Het heeft een mooie brug. Deze stad ligt op vier mijl van Metz, in Lotharingen, en op vier van Luxemburg. Ze is door Karel de Grote (naar verluidt) aangewezen als de derde zetel van het keizerrijk in deze Nederduitse landen. Het is een mooie stad, sterk en zeer goed voorzien, zodat zij nooit overwonnen en zelfs nooit bevochten, noch bestormd is geweest. Echter onlangs, in juni 1558, hebben de Fransen onder François de Lorraine, hertog van Guise, haar gruwelijk en dapper belegerd en beschoten. In deze storm zijn zeer veel Fransen gedood, onder andere de voorname Pietro Strozzi, een van de vier maarschalken van Frankrijk. Maar bij gebrek aan krijgslieden, om de stad te beschermen, is zij uiteindelijk na besprekingen en een overeenkomst toch ingenomen. Ze is daarna echter teruggegeven aan de Katholieke Koning door een vredesverdrag met de koning van Frankrijk. Momenteel is de gouverneur hier Bernard van Schauenburg, heer van Paesche en van Schiedburg.

Grevenmacher en **Kœnigsmacker** zijn twee kleine stadjes op de Moezel, een mijl van elkaar verwijderd en beide even ver van Luxemburg gelegen, op vijf mijl.

Diekirch is een stad gelegen op de rivier genaamd Sûre, op vijf mijl van Luxemburg. **Virton** en **Echternach** zijn beide zes mijl van Luxemburg verwijderd, in verschillende richtingen.

Viandalem, of zoals andere zeggen, **Vianden**, is een graafschap en ligt op een rivier op zeven mijl van de hoofdstad.

Bastogne ligt nabij het bos van de Ardennen op drie mijl van Neufchâteau en acht van Luxemburg. Het is een mooi en prettig stadje, en wordt daarom gewoonlijk het Parijs van de Ardennen genoemd. Dit komt omwille van de grote vee- en korenmarkt. Vanuit het hele land wordt dat hier aangevoerd, tot groot profijt van de inwoners. Tussen Bastogne, Arlon en Saint-Hubert zijn er enkele dorpen in het voormelde bos, die een vreemd Spaans gebruik hanteren, waarvan ik niet weet hoe dat tot stand gekomen is. Na het overlijden van hun man begeleiden de vrouwen het stoffelijk overschot al schreiend, huilend en krijsend, zichzelf slaand, schrammend en krabbend. Maar in de kerk houden ze op en blijven ze niet schreien en huilen, zoals in Spanje. In dat land blijven zij ook in de kerk tijdens de religieuze dienst zodanig huilen, krijsen en tieren, dat degenen die het horen of zien verdriet en walging ervaren. Dit is voorwaar een heidense en geen christelijke gewoonte. Christenen hopen op de welvaart en het behoud van de ziel na dit vergankelijk leven. Ze hoeven niet zo onmatig en op alle tijden de doden te betreuren, maar matig te rouwen. Christus verbiedt in het evangelie van Sint-Lucas³ de weduwe haar zoon te bewenen, en Sint-Paulus schrijft aan de Tessalonicenzen⁴: "Ik wil u ook niet in-onwetend laten over het lot van degenen die ontslapen zijn, gij moogt niet bedroefd zijn zoals de andere mensen die geen hoop hebben".

P 371

Montmédy ligt ongeveer negen mijl van Luxemburg en vier van Damvillers. Het is gelegen op een hoge berg naast de rivier Chiers. Dit is een goede en zeer sterke stad, maar is in de laatste oorlogen bij gebrek aan munitie en dappere weerbare mannen niettemin dikwijls ingenomen, en opnieuw ingenomen door de Fransen. Uiteindelijk

³ Lucas 7

⁴ 1 Tessal. 4.13

werd ze echter door de voornoemde vrede teruggegeven aan de Katholieke Koning. **Neufchâteau** ligt in het bos van de Ardennen op vijf mijl van Yvois⁵ en zeven van Luxemburg. Het is een kleine maar mooie stad, en toch is ze ooit mooier en sterker geweest. Daarom noemt Paulus Emilius⁶ haar 'Novum Castrum & oppidum munitum'; dat is: "nieuw kasteel en sterke stad".

Damvillers ligt op wel twaalf mijl van Luxemburg en vier van Verdun. Deze stad heeft in de voormelde oorlogen zeer veel te lijden gehad. Want ze is niet alleen ingenomen en geplunderd geweest in het jaar 1542 door de hertog van Orleans, maar werd ook volledig vernield en verwoest. Daarna werd ze met de tijd opnieuw heropgebouwd en mooier en sterker gemaakt dan ooit tevoren. Koning Hendrik heeft haar in eigen persoon en met een machtig leger belegerd en beschoten in 1552. Bij overeenkomst heeft hij de overgave afgedwongen, maar ze werd teruggegeven vanwege het voormelde vredesverdrag.

Marville is gelegen op de rivier Chiers, twaalf mijl van Luxemburg. De ene helft van de stad hoort toe aan koning Filips, de andere helft aan de hertog van Lotharingen. Bijgevolg wordt het 'gemeenschappelijke stad' genoemd.

La Roche-en-Ardenne en **Durbuy** liggen ook op twaalf mijl van Luxemburg. Beide zijn redelijk fraaie stadjes en hebben de titel van graafschap.

Zo is er ook **Saint-Vith**, een redelijk mooi stadje gelegen op twaalf mijl van de hoofdstad Luxemburg. Twee mijl verder ligt echter al **Vielsalm**, voldoende bewoond en welvarend. Het heeft ook de titel van graafschap.

Marche⁷ of (zoals anderen zeggen) Marses en Mars, genoemd naar de afgod Mars, is veertien mijl van Luxemburg verwijderd. Het is een oude stad en redelijk welvarend.

Maar laat ons nu verder in het kort iets vertellen over de vervallen, niet bemuurde en open steden en plaatsen, want ik ben niet van zin de dorpen en kastelen te beschrijven. Om het kort te maken zal ik over enkele iets vertellen, waaronder als eerste **Yvois**⁵. Het is gelegen op de voormelde rivier Chiers, vier mijl van Montmédy en twaalf van Luxemburg. Het was eertijds een goed versterkte stad, maar gedurende de oorlogen tussen de koningen is ze dikwijls bij verrassing aangevallen. Hierbij werd ze door beide zijden ingenomen en opnieuw veroverd. Ten slotte is ze in het jaar 1552 door koning Hendrik belegerd. Na een zeer vijandige beschieting door zijn leger werd

⁵ Nu: Carignan

⁶ *Paul. AEmil. lib. 2. Histo. Franc*

⁷ Marche-en-Famenne

Yvois met geweld ingenomen. Dit kwam omwille van de slechte wil en lafheid van de keizerlijke soldaten, die niet wilden vechten, noch weerstand bieden. Nochtans deed hun bevelhebber Peter Ernest, graaf van Mansveld en gouverneur van het hertogdom Luxemburg en het graafschap Namen, al het mogelijke tot verdediging en behoud van de stad. Koning Filips heeft hem daarvoor beloond en hem een grote som geld geschonken als rantsoengeld, om hem te verlossen nadat hij door de Fransen was gevangengenomen. Daarna is deze stad teruggegeven aan de Katholieke Koning bij de besprekingen van de voormelde vrede. Maar de muren en vesten werden afgebroken, zonder dat ze opnieuw mochten opgebouwd worden. Dat in ruil voor Terwanen, dat ook zo ontmanteld van vesten en muren aan de Fransen werd teruggegeven, met beding en voorwaarde daar geen muren of vesten meer te maken.

BIJVOEGSEL

[In het jaar 1594 achtte de koning van Frankrijk het best om zijn rijk voorzichtig te besturen. Hij wou de oorlog met zijn buitenlandse vijanden voeren buiten zijn rijk, in hun eigen land. Zo wilde hij zijn land sparen en de oorlog afweren. Om dit doel te bereiken, heeft hij een contract gesloten met de Geünieerde Landen, om een deel van hun krijgsvolk bij het zijne te voegen in Luxemburg. Hij stelde de hertog van Bouillon⁸ aan tot bevelhebber-generaal van een groot deel van het krijgsvolk en bevelhebber over het gezamenlijke leger. De hertog was de burggraaf van Turenne en een man van de gereformeerde religie die in de gunst stond van de Geünieerde Landen. Van deze Geünieerde Landen werd graaf Filips van Nassau met zijn broer, graaf Lodewijk, samen met twee regimenten voetvolk en vijf cornetten ruiters afgevaardigd. Toen dit leger het leger van de hertog van Bouillon vervoegde, heeft de hertog, met graaf Filips van Nassau, in Luxemburg enkele steden en plaatsen ingenomen zoals Yvois, Montmédy, Virton, La Ferté en andere. Zij hielden ook diverse mislukte aanslagen, zoals op Diedenhoven of Thionville. Daarna gebeurde er weinig, omdat het leger van de hertog van Bouillon elders gebruikt werd, zodat graaf Filips met zijn leger teruggekeerd is.]

Chiny ligt op twaalf mijl van Luxemburg en was eertijds een voortreffelijke stad. Maar ze is door oorlogen zeer beschadigd en blijft nog tot op heden zonder vesten of muren. De stad wordt niettemin stilaan weer opgebouwd. Zij heeft de waardigheid van graafschap en is de overheid voor sommige andere steden en plattelanden.

⁸ Henri de la Tour d'Auvergne
L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van de stad Luxemburg, p. 369-372

La Ferté ligt op elf mijl van Luxemburg, vlakbij de rivier Chiers. Het was eertijds een mooie stad en handhaaft zich nu naar best vermogen. Maar ze blijft zonder vesten en het kasteel is deels afgebroken en verwoest.

En hiermee is er genoeg gezegd over de vervallen steden.

P 372

Ten laatste: het volk van dit land heeft zo veel geleden in de voormelde gruwelijke oorlogen. Velen hebben hun vaderland verlaten om ten oorlog te trekken. Niettemin, met de rust van de vrede wordt het land opnieuw volkrijk, en de inwoners beoefenen opnieuw hun ambachten, handwerken en gewone bedrijvigheid. Er is geen landsdeel in deze landen dat, gelet op de gesteltenis, in het algemeen meer edelen heeft dan dit. Want behalve de hoogste adel van de vorsten van het huis van Luxemburg, waaruit veel doorluchtige keizers gesproten zijn, zijn hier nog veel bijzondere heren en talrijke edellieden. Deze houden zich in hun staat en heerschappij zo klein als groot heerlijk. Maar ze heersen zo geweldig, dat zij door sterke wetten en de strenge rechten (tegen alle vrijheden die andere ingezetenen van deze Nederlanden hebben) hun onderdanen als slaven houden. Hierdoor mogen deze hun kinderen niet uithuwelijken, noch iets anders voortreffelijks doen zonder toestemming van de heer. Daarmee onderhouden ze hier nog de oude gebruiken die eertijds in heel Gallia toegepast werden tegen de vazallen en onderdanen, zoals men kan lezen in de *Commentaren* van Caesar⁹. Maar anderszins tonen en gedragen deze edellieden zich in al hun handelingen als oprechte en deugdelijke edelen. Ze zijn zeer trouw in de dienst van hun landsheer. Ze leiden een zeer edel en mooi leven, geoefend in wapens en in de jacht. Ze zijn zeer gehecht aan vriendschap en zijn gemeenzaam onder elkaar. Ze bezoeken de een en de andere dikwijls in hun kastelen en lustige huizen. Ze genieten samen van grote vrijheid, rust en beleefdheid en houden vriendschap onder elkaar zonder enig teken van gierigheid. Dit doen ze met meer aandacht voor geschiktheid en deugd, dan voor de rijkdom van de mensen. Ze zijn ook in alle andere zaken zo eerlijk en rechtzinnig, dat degene die iets oneerlijks of onbillijks bedrijft, veracht en verfoeid wordt door alle anderen. Zo mag deze persoon niet meer in het gezelschap van eerlijke mannen komen, noch ambten bedienen, noch een eed afleggen in zaken van recht, noch eer of heerlijke hoogheid of waardigheid hebben. En als onder hen enige twist of tweedracht rijst, uit welke oorzaak ook, stellen ze terstond de zaak in handen van goede mannen, om alle haat en vijandschap te

⁹ *Caesar lib. 6 de bello Gallico*

schuwen. Ze hoeden zich wijselijk van advocaten en procureurs, als van doodsvijanden. Ze leven alzo gelukkig en genoeglijk, maar zijn wat te zeer geneigd tot de wijn.

Dit land van Luxemburg beleefde onder andere veel tegenspoed, dikwijls zowel door de natuur als door het veranderen van vorsten en landsheren. Daarom zullen we er in het kort iets over zeggen, om aan te tonen hoe en in welke tijd Luxemburg aan het huis van Bourgondië en daarna van Oostenrijk gekomen is.

Wanneer keizer Hendrik de Zevende in het jaar 1313 in Toscane overleed, is dit hertogdom met de tijd toegekomen aan Wenceslas, koning van Bohemen, de broer van keizer Karel de vierde. Deze Wenceslas was ook een tijd lang hertog van Brabant vanwege Joanna zijn echtgenote, dochter van hertog Jan van Brabant. Maar wanneer die stierf in het jaar 1383 zonder wettige erfgenamen, is het land van Luxemburg opnieuw toegekomen aan de twee zonen van Karel de vierde: Wenceslas en Sigismund. Ze kwamen beiden, de ene na de andere, aan de keizerlijke kroon. Deze Wenceslas heeft een van zijn nichten, Elisabeth van Görlitz, uitgehuwelijkt aan Anton van Bourgondië, hertog van Brabant. Hij schonk hem als huwelijksgoed een som geld en het hertogdom Luxemburg. Deze Anton is daarna in 1415, in een coalitie met de Fransen tegen de Engelsen, gesneuveld in de veldslag bij Terwanen, waar de Fransen de nederlaag leden. Elisabeth had dit land als haar huwelijksgoed, maar de onderdanen hebben verschillende pogingen gedaan om opstandig te worden, en zich onder het gezag te stellen van keizer Sigismund en zijn nakomelingen. Maar de hertogen van Bourgondië, als erfgenamen van het hertogdom, hebben na de dood van Elisabeth de weerspannigen bedwongen en onder het juk en de gehoorzaamheid van hun landsvrouw gebracht. Na Elisabeths dood is hertog Filips de Goede naar daar getrokken met een geweldig leger, en heeft diegenen die opstandig waren met recht en wapengeweld tot gehoorzaamheid onder zijn heerschappij gebracht. Maar omdat de nakomelingen van Sigismund nog altijd aanspraak maakten op het hertogdom, heeft hertog Karel van Bourgondië van Elisabeth van Luxemburg alle rechten afgekocht die ze daar mocht hebben, om deze twist te beslissen. Zij was immers de laatste erfgename van keizer Sigismunde en echtgenote van Casimirus, koning van Polen (aldus de kronieken van Luxemburg). Op die wijze is het hertogdom Luxemburg vreedzaam en zonder twist gekomen onder de heerschappij van het huis van Oostenrijk, zoals de andere landen hiervoor door ons beschreven. Van dit hertogdom heeft keizer Karel de vijfde op het ogenblik van zijn doopsel de eerste titel gekregen. Daarna, wanneer hij anderhalf jaar oud was, kreeg hij de orde van het Gulden Vlies.

Op de dag van heden wordt dit land geregeerd in naam van koning Filips, door de graaf van Mansveld, ridder van het Gulden Vlies en een deugdzaam en dapper heer. Maar we beëindigen de beschrijving van dit land en gaan verder om ons werk te af te sluiten.